

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมชุมชน เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ และสร้างสรรค์ร่วมกันของผู้คนในชุมชน อันเกิดจากความพยายามในการต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาหนทางในการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนร่วมกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อม รวมทั้งผู้คนภายในชุมชนด้วยกันเอง สิ่งต่างๆเหล่านี้ได้รับการยอมรับและปฏิบัติสืบต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนภายในชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ , 2534 : 1-8) ด้วยเหตุนี้ การที่ชุมชนแต่ละแห่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคมในพื้นที่ชุมชนแต่ละแห่ง เป็นตัวกำหนดลักษณะและรูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนขึ้นมา ดังนั้น การคงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน เป็นไปได้ก็ต่อเมื่อผู้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ ควบคู่กับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชน โดยมีการทำงานผ่านสถาบันเก่าแก่ที่ที่อยู่ภายในพื้นที่ชุมชน รวมทั้งกลไกทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ เพื่อสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองแม่ฮ่องสอนจะเห็นได้ว่า พลเมืองดั้งเดิมกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นชาวไทยใหญ่ ที่ได้อพยพมาจากรัฐฉานประเทศพม่า จึงทำให้เมืองแม่ฮ่องสอนมีลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานระหว่างศิลปะพม่าและศิลปะไทยใหญ่กระจายอยู่ทั่วบริเวณเมือง จนกลายเป็นเสน่ห์ของเมืองที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่งผลให้เมืองแม่ฮ่องสอนมีการขยายตัวและพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนไทยใหญ่ดั้งเดิมบางส่วนได้รับผลกระทบจากการพัฒนาและได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไทยใหญ่ดั้งเดิมมาเป็นวิถีชีวิตสมัยใหม่ ทำให้มรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นชุมชนไทยใหญ่ดั้งเดิมสูญหายไป สืบเนื่องมาจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนสูญเสียการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ชุมชนของตน

รูปที่ 1.1 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยใหญ่

ชุมชนบ้านปางหมู เป็นชุมชนไทยใหญ่แห่งแรกก่อนการสร้างเมืองแม่ฮ่องสอน ที่ผู้คนในชุมชนยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานเอาไว้ โดยมีสถาบันเก่าแก่หรือองค์กรชุมชนดั้งเดิม ที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยใหญ่ดั้งเดิม ความเชื่อในพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในขนบธรรมเนียม จารีตและประเพณีไทยใหญ่ที่ได้รับการถ่ายทอดมาอย่างยาวนาน โดยมีผู้นำอาวุโสที่ได้รับการยอมรับจากผู้คนภายในชุมชนเป็นตัวประสานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนในการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการจัดระเบียบชุมชน จึงทำให้ชุมชนบ้านปางหมูยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่เอาไว้ ทั้งในด้านการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยใหญ่ ที่จะคำนึงถึงเรื่องของแหล่งน้ำและพื้นที่เกษตรกรรมเป็นสำคัญ เพราะน้ำและพื้นที่เกษตรกรรมเป็นปัจจัยหลักในการดำเนินชีวิต (อรศิริ ปาณินท์ ,2540 :11) รูปแบบของศาสนสถานและเจดีย์ทรงไทยใหญ่ที่สร้างตามความเชื่อระหว่างพระพุทธศาสนากับสิ่งเหนือธรรมชาติ ลักษณะบ้านพักอาศัยที่เป็นแบบไทยใหญ่ดั้งเดิม ที่มีการปลูกพืชสวนครัวบริเวณโดยรอบพื้นที่ตัวบ้าน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนที่ยังคงมีความผูกพันกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมตลอดเวลา รวมไปถึงการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีไทยใหญ่ดั้งเดิมหรือประเพณีหย่าสี่สิบสองเอา ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวไทยใหญ่ในรอบสิบสองเดือนเอาไว้อย่างสมบูรณ์ จากการทำที่ผู้คนในชุมชนบ้านปางหมูมีการจัดการทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชนของตน จึงทำให้ชุมชนบ้านปางหมู เป็นชุมชนเมืองแห่งเดียวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่ไว้ได้อย่างชัดเจนและสมบูรณ์

รูปที่ 1.2 แสดงลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่พบภายในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยอ้างอิงแนวคิดระบบนิเวศวิทยาชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญที่กลมกลืนระหว่างมนุษย์ที่เป็นชุมชนกับสภาพแวดล้อม โดยมนุษย์ใช้กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการ เพื่อสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2543 : 301) มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา เพราะเชื่อว่าระบบนิเวศวิทยาหรือสภาพแวดล้อม จะทำให้เข้าใจถึงลักษณะการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน รวมทั้งกลไกและกระบวนการทางสังคม ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูให้คงอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันและสนับสนุนส่งเสริมให้วัฒนธรรมไทยใหญ่ดั้งเดิมของชุมชนบ้านปางหมูแห่งนี้ดำรงอยู่ต่อไป ก่อนที่วัฒนธรรมไทยใหญ่ดั้งเดิมเหล่านี้จะมีการสูญหายไปอย่างเช่นชุมชนไทยใหญ่อื่นๆ

1.2 คำถามในงานวิจัย

ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู เป็นชุมชนแรกของเมืองแม่ฮ่องสอนที่ตั้งอยู่ใกล้กับตัวเมืองแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้คนในพื้นที่ชุมชนยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทยใหญ่ให้คงอยู่คู่กับพื้นที่ชุมชนเอาไว้ จึงมีคำถามในงานวิจัยว่า

- 1) มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่หมู่บ้านปางหมู มีองค์ประกอบใดบ้าง
- 2) ชุมชนมีกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการทางวัฒนธรรมชุมชนของตนเองไว้ได้อย่างไร ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 3) องค์การชุมชนมีบทบาทในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและสภาพพื้นที่ปัจจุบันของชุมชนไทยใหญ่และสภาพพื้นที่ปัจจุบันไทยใหญ่บ้านปางหมู ในด้านสังคม วัฒนธรรมกายภาพและสิ่งแวดล้อมชุมชน
2. วิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู ทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Heritage)
3. ศึกษากระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู
4. วิเคราะห์บทบาทขององค์การชุมชนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และเสนอแนะแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ทำการศึกษา ได้แก่ บริเวณพื้นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยใหญ่บ้านปางหมู หมู่ที่ 1 ต.ปางหมู อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตัวอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร มีพื้นที่ชุมชนประมาณ 1.3 ตร.กม. ประกอบไปด้วยจำนวนครัวเรือน 519 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรภายในหมู่บ้านทั้งสิ้น 1,167 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู, 2552)

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผู้คนในชุมชนสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทยใหญ่ดั้งเดิมเอาไว้ได้ นั้น เป็นการศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูให้คงอยู่ สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบ

จากภายนอกชุมชน โดยศึกษาถึงพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์ชุมชน โครงสร้างทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมภายในพื้นที่ชุมชน และมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Heritage) โดยใช้แนวคิดระบบนิเวศวิทยาชุมชนไทยใหญ่มาเป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตผู้คนในชุมชนกับสภาพแวดล้อม จนถ่ายทอดมาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา และกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงการจัดการระหว่างผู้คนด้วยกันภายในพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสถาบันเก่าแก่หรือองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนรูปแบบของกิจกรรมต่างๆ เพื่อสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป เพื่อเสนอแนะแนวทางในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ เพื่อรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไว้ในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

1.5 ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านระบบนิเวศชุมชนไทยใหญ่ มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อ สถาบันเก่าแก่หรือองค์กรชุมชน รวมทั้งแนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูที่คงอยู่ได้ในปัจจุบัน

2. ศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยใหญ่ บ้านปางหมู จากเอกสารทางวิชาการ ภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่ชุมชน เพื่อศึกษาพัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบพื้นที่ชุมชน

3. ศึกษาสภาพพื้นฐานปัจจุบันของพื้นที่ศึกษา ในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ กายภาพ สิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อพื้นที่ชุมชน เพื่อทราบสภาพปัจจุบันของพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูกับสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่ เพื่อหามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูที่คงอยู่ในปัจจุบัน

5. วิเคราะห์หามรดกทางวัฒนธรรมภายในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู ทั้งในส่วนที่มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (Tangible Cultural Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (Intangible Cultural Heritage) ที่คงอยู่ในพื้นที่ชุมชน

6. ศึกษากระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู โดยมีสถาบันที่เก่าแก่หรือองค์กรชุมชน เป็นกลไกในการสืบทอดและรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูให้คงอยู่คู่กับชุมชนจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

7. วิเคราะห์บทบาทของสถาบันเก่าแก่หรือองค์กรชุมชนที่มีอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู ให้สามารถคงอยู่ได้ในปัจจุบัน

8. สรุปการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู ให้คงอยู่ได้ในปัจจุบัน และเสนอแนะแนวทางในการสนับสนุน ส่งเสริมองค์กรชุมชน เพื่อสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนต่อไป

1.6 วิธีการดำเนินงานวิจัย

1.6.1 การศึกษาวิจัยภาคสนาม ได้แก่

- **ข้อมูลปฐมภูมิ** เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ได้แก่ พ่อเฒ่าแม่เฒ่า เจ้าอาวาสวัดปางหมู แก่ฝ่าย ประชาสัมพันธ์ชุมชน หรือ “หล่าสอ” ผู้ดูแลวัด หรือ “ปู่จอง” กำนัน หรือ “ปู่แคน” และหัวหน้ากลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ กลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นเองภายในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น หัวหน้ากลุ่มบ้าน หรือ “ปือกบ้าน” กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มกลองมอชิง ฯลฯ และกลุ่มจัดขึ้นอย่างเป็นทางการ เช่น กลุ่มเกษตรกรผู้ทำนา กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มแปรรูปถั่วเหลือง กลุ่มอีดน้ำมันงา กลุ่มแปรรูปถั่วแปหล่อแปจ่อ กลุ่มตัดเย็บเสื้อไทยใหญ่ ฯลฯ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกชุมชน ได้แก่ ผู้ประกอบการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน เช่น เจ้าของรีสอร์ท เจ้าของโรงค้าไม้ หน่วยงานราชการต่างๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลปางหมู สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ฯลฯ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น สภาอุตสาหกรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาถึงการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

ตารางที่ 1.1 วิธีการดำเนินงานวิจัยภาคสนาม

วิธี	แผนการดำเนินการ	เครื่องมือบันทึกข้อมูล
1.สำรวจและสังเกตการณ์	<ul style="list-style-type: none"> - เดินสำรวจภาคสนามในพื้นที่ชุมชน - สังเกตพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมร่วมกับผู้คนในชุมชน - ใช้ชีวิตในพื้นที่ศึกษาร่วมกับผู้คนในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ่ายรูป - จดบันทึกข้อมูล - การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม - แผนที่ 1: 4000 *
2.การสัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ มรดกวัฒนธรรมของผู้ที่อยู่อาศัยภายในชุมชน ได้แก่ พ่อแม่แม่เฒ่า เจ้าอาวาสวัด หัวหน้ากลุ่มต่างๆ เด็กและเยาวชน ฯลฯ รวมทั้งบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ เจ้าของรีสอร์ท โรงค้าไม้ หน่วยงานของรัฐและเอกชน 	<ul style="list-style-type: none"> -คำถามปลายเปิด (Interview Transcript) -SWOT Analysis
3.การสอบถาม	<ul style="list-style-type: none"> - สอบถามแบบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน มรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ชุมชน และกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> -คำถามปลายปิด

หมายเหตุ * แผนที่ 1 : 4000 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจตำแหน่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรมไทยใหญ่ ประเภทประเภทลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน เพื่อช่วยในการสำรวจและวิเคราะห์ที่ตั้งของสถาปัตยกรรม ประเภทเรือนพักอาศัย ศาสนสถาน สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา และความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น รวมไปถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน

1.6.2 การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ได้แก่

- **ข้อมูลทุติยภูมิ** จากการศึกษาค้นคว้ารายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ รายงาน บทความต่างๆ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดระบบนิเวศชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูและแนวคิดเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม โดยศึกษาเอกสารเหล่านี้จาก ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศลพิษณุโลก ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมภาคเหนือ เขต8 สำนักงานส่งเสริมวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน ห้องสมุดประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปเนื้อหาและประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์การดำรงอยู่ของเอกลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู รวมทั้งแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่ชุมชน เพื่อศึกษาพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- **ข้อมูลทุติยภูมิ** จากการศึกษาในเรื่องนโยบาย แผนพัฒนา โครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน พัฒนาชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรมจังหวัด เป็นต้น เพื่อศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนจากการพัฒนาชุมชนบ้านปางหมู และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่ชุมชนบ้านปางหมูในอนาคต

1.6.3 **การวิเคราะห์ข้อมูล** คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งหมดมาทำแยกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู ได้แก่ พัฒนาการประวัติศาสตร์ของชุมชน มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน และกระบวนการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีการทำงานผ่านสถาบันเก่าแก่หรือองค์กรชุมชนที่ก่อให้เกิดกลไกและการขับเคลื่อนรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนใหญ่คงอยู่

1.6.4 **สังเคราะห์และสรุปข้อมูล** นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อทราบถึงกระบวนการและแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนไทยใหญ่ในชุมชนบ้านปางหมู ในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่ให้คงอยู่ได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโดยรอบพื้นที่ชุมชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความเป็นมาและวิวัฒนาการของชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู
2. ทราบถึงมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่ที่คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านปางหมู ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. ทราบถึงกระบวนการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนภายในพื้นที่ชุมชนให้คงอยู่ได้ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยรอบพื้นที่ชุมชน
4. ทราบบทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนและอนุรักษ์องค์กรชุมชนที่มีอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูให้คงอยู่ต่อไป

1.8 คำจำกัดความ

ไทยใหญ่ หมายถึง เป็นชนพื้นเมืองในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้อพยพมาจากเมืองต่างๆ ในประเทศพม่า ชาวไทยใหญ่ได้เรียกตัวเองว่า “ไต” หรือ “ไตหลง” ส่วนพม่าเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ชาวล้านนาเรียกว่า “เงี้ยว” มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเอง ได้แก่ ภาษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น (โกศล ศรีมณี, 2537 : 1-2)

มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์คิดค้น สร้างสรรค์มาตั้งแต่อดีตและดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน สามารถแบ่งเป็นแบบรูปธรรมและแบบนามธรรม คือ แบบรูปธรรม เป็นสิ่งที่มองเห็นสัมผัสได้ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ งานศิลปกรรม งานฝีมือ ศาสนวัตถุ หรือโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนสถานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในอดีต เป็นต้น

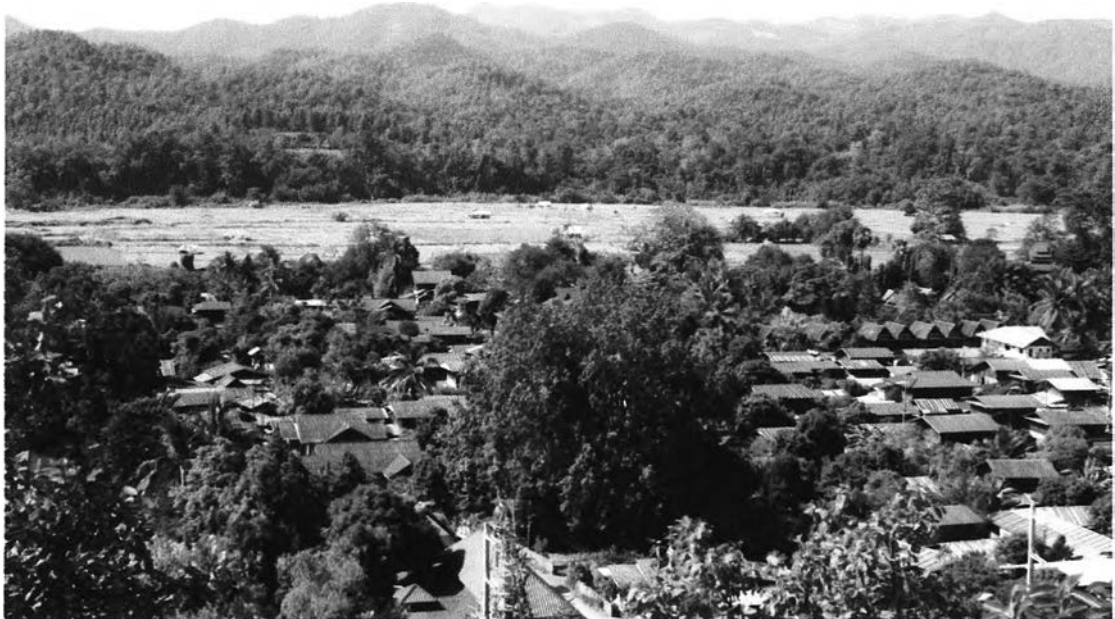
(วสิน อิงคพัฒนากุล , 2548 : 259-265)

ชุมชน หมายถึง หมู่บ้าน ถือเป็นหน่วยทางสังคมที่อยู่เหนือระดับครอบครัวขึ้นไป การขยายตัวของหลายๆครอบครัวในพื้นที่บริเวณเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่ชุมชนเหล่านั้นมีการสังสรรค์กันอย่างสืบเนื่องจนกลายมาเป็นพวกเดียวกัน มีรูปแบบการดำรงชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และระบบความเชื่อเป็นแบบเดียวกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2534 : 7-8)

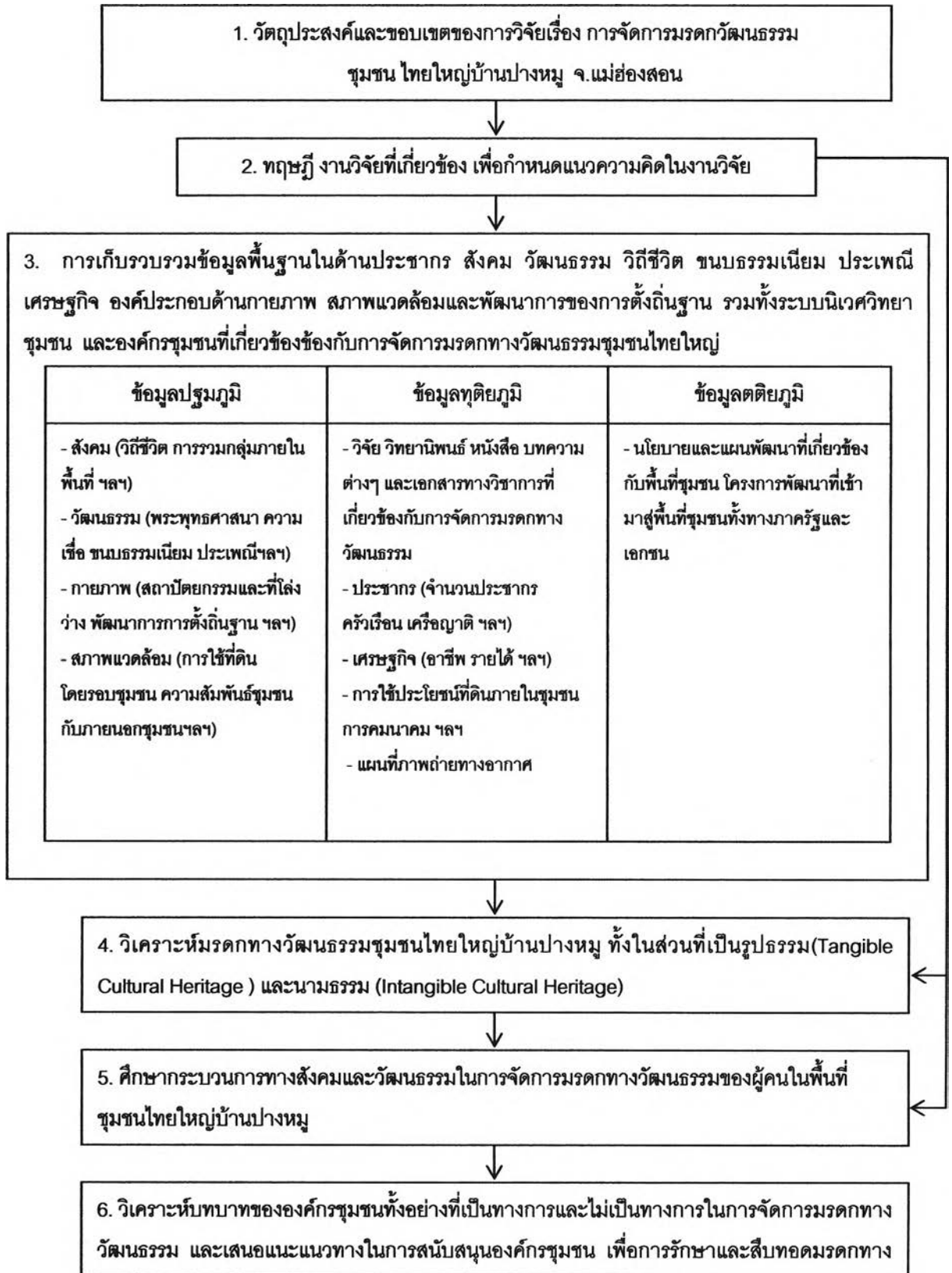
วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง องค์ประกอบของทั้งชุมชน อันได้แก่องค์ประกอบทางจิตวิญญาณ ทางวัตถุ ทางความคิด และทางอารมณ์ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงแต่ศิลปะและอักษร หากแต่รวมถึงวิถีแห่งชีวิต ระบบคุณค่า ประเพณี ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งความเชื่อที่เกิดขึ้นภายในชุมชน (ยุคติ มุกดาวิจิตร , 2548 : 111-112)

องค์กรชุมชน (Social Organization) หมายถึง การจัดรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อดำเนินภารกิจต่างๆ ให้ลุล่วง องค์กรชุมชนนี้มีลักษณะเป็นสถาบันที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อทำหน้าที่สืบทอดวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองให้สามารถอยู่รอดและดำรงอยู่ได้ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมให้ยืนยาวตลอดในประวัติศาสตร์ (กาญจนา แก้วเทพ , 2546 :11-12)

การตั้งถิ่นฐาน หมายถึง การเลือกทำเลที่ตั้งที่ดี ถือว่ามีชัยภูมิที่ดีจะใช้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานจะประกอบไปด้วย แม่น้ำ ที่ราบเพื่อการอยู่อาศัยและการเพาะปลูก ภูเขา และระบบการระบายน้ำ (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์ เจริญเมือง, 2542 : 44-45)

รูปที่ 1.3 แสดงลักษณะและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงวิธีและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย